

DN Debatt. DN DEBATT: "Sverige måste ta avstånd från blodbadet". Effekterna av Natos bombningar kommer att få våldet i Bosnien att blekna, skriver Balkanexpert.

PUBLICERAD 1999-03-26

<https://www.dn.se/arkiv/debatt/dn-debatt-sverige-maste-ta-avstand-fran-blodbadet-effekterna-av-natos-bombningar-kommer-att-fa/>

Ledande politiker hävdar nu att Nato tvingas till bombningar för att rädda människoliv. Cynismen är chockerande. I själva verket kommer följderna av bombningarna att bli ett blodbad både i Serbien och i Kosovo. Omvärlden har inte ens försökt lösa krisen. USA har fungerat som UCK-gerillans allierade, och "fredsavtalet" i Rambouillet var i realiteten oacceptabelt för serberna. Det borde vara självklart för Sveriges regering att ta avstånd både från bombningarna och från avtalet. Det skriver Balkanexperten Kjell Magnusson.

Att bomba Serbien utan FN:s medgivande innebär en militär aggression som strider mot folkrätten. Detta allvarliga steg motiveras med en retorisk fråga: Kan man verkligen tolerera att en europeisk stat använder stridsvagnar och artilleri mot den egna befolkningen, tvingar människor på flykt, bränner deras hem och dödar oskyldiga civila

Ställs frågan så tycks svaret givet. Den självklara motfrågan är emellertid om detta är en uttömmande beskrivning av det som händer i och kring Kosovo.

Sedan flera år tillbaka pågår ett gerillakrig. Det startades av Kosovos befrielsearmé (UCK) när det efter Daytonavtalet stod klart att Kosovo inte kunde räkna med självständighet. Gerillans uttalade målsättning är att befria albanskt dominerade områden i Makedonien, Montenegro och Serbien samt förena dessa med Albanien. Därmed skulle den historiska orättvisa som drabbade albanerna 1913 rättas till.

Gerillan har konsekvent arbetat för sitt mål genom 1

terrorhandlingar mot albanska och serbiska civila; 2

angrepp mot polispatruller, officiella institutioner, serbiska flyktingläger och militär personal; 3

användande av civilbefolkningen som buffert.

Det yttersta syftet har varit att provocera serberna till handlingar som framkallar en skarp internationell reaktion, helst en militär intervention

som kan ge kosovoalbanerna den stat de för närvarande inte kan etablera av egen kraft. Det bör påpekas att detta är ett helt rationellt handlande från gerillans sida. Den har mycket skickligt utnyttjat situationen och använt sig av de militära, politiska, massmediala och diplomatiska medel som står till buds.

Det finns inget försvar för de massakrer serbiska styrkor gjort sig skyldiga till i Kosovo. Även om gerillabaserna ligger i byarna är det omöjligt att rättfärdiga att civila eller tillfångatagna gerillasoldater dödas med berått mod, vilket skett vid flera tillfällen. Det borde emellertid vara lika omöjligt att ursäkta de mord på civila som gerillan begått, planmässigt och i stor omfattning. Normalt sett har en stat rätt att försvara sig mot den typen av angrepp.

Omvärlden har upprörts av serbiska offensiver men blundat för att dessa i många fall varit ett svar på gerillaattacker. Som Timothy Garton Ash påpekade i sin berömda artikel i New York Review of Books (januari 1999) är det gerillan som har initiativet, det är UCK som bestämmer om det ska råda krig eller fred.

Man kan tillägga att det trots allt inte förekom militära kampanjer i Kosovo innan gerillan hade påbörjat sin aktivitet. (Enligt Amnesty International dödades under åren 1995-1997 14 albaner i Kosovo, antingen under "oklara omständigheter" eller i samband med arrestering. Under samma tid ledde gerillaattacker till att 28 personer förlorade livet. 22 av offren var civila och av dessa var 15 albaner.)

I försöken att komma till rätta med situationen har omvärlden utsatt Milosevicregimen för hårda påtryckningar samtidigt som man förklarat att det inte kan bli tal om självständighet för Kosovos del. Man har däremot inte gjort några som helst ansträngningar att stoppa UCK:s aktivitet.

Det naturliga hade varit att skära av gerillans förbindelseleder, se till att Albanien upphörde med sitt stöd, samt blockera gerillans ekonomiska resurser i Västeuropa. En sådan politik skulle ha inneburit att den militära aktiviteten i området minskade och framför allt skulle påtryckningarna mot Serbien ha haft en oavvislig moralisk tyngd.

USA har dock kategoriskt vägrat att medverka till en sådan lösning. I stället framtvängde man under bombhot i oktober 1998 överenskommelsen mellan Milosevic och Holbrooke, vilken innebar att jugoslaviska säkerhetsstyrkor drogs bort från Kosovo respektive återvände till kasernerna. Sedan detta skett återtog gerillan de områden den förlorat under sommaren 1998 och fortsatte sina attacker både i Kosovo och vid gränsen mellan Jugoslavien och Albanien.

Efter händelsen i Racak ställer omvärlden ett ultimatum till "båda parter". Om man inte skriver under den fredsöverenskommelse som USA utarbetat kommer Nato att bomba Serbien.

Det ovanliga i denna förhandlingsuppläggning är uppenbart för var och en. Hur kan man lösa en konflikt om man hotar den ena parten med just de sanktioner som den andra parten hela tiden har krävt och aktivt försökt framkalla

Sammanbrottet i Rambouillet har följts av oroväckande och motbudande manipulationer av den allmänna opinionen i syfte att rättfärdiga flygattackerna. Den serbiska sidans vägran att skriva under framställs som en oresonlig obstruktion av vad EU:s utrikesministrar kallar ett "balanserat avtal". Den kosovoalbanska underskriften beskrivs däremot som en stor eftergift: man har ju avstått från självständigheten och endast uppnått "ökat självstyre", respektive "autonomi".

För den som tar del av avtalstexten framstår denna beskrivning som djupt ohederlig. Den så kallade fredsöverenskommelsen innebär utan några som helst tvivel att Jugoslavien omedelbart förlorar kontrollen över Kosovo och efter tre år förbinder sig att medverka till en "slutlig lösning" som bygger på "folkets vilja".

Ingenstans i avtalstexten preciseras Kosovos status i förhållande till den jugoslaviska federationen eller republiken Serbien. Inte heller sägs att Kosovo är en del av Jugoslavien. Visserligen finns på ett par ställen formuleringar om hänsyn till Jugoslaviens och Serbiens territoriella integritet, men med tanke på texten i dess helhet saknar detta betydelse. En anmärkningsvärd detalj är för övrigt att Förbundsrepubliken Jugoslavien, Republiken Serbien, samt Kosovo står som undertecknare, vilket innebär att Kosovo redan befinner sig utanför den jugoslaviska statsbildningen.

Illavarslande är vidare det otillräckliga skyddet av den serbiska minoriteten och andra folkgrupper. På samma sätt som i Daytonavtalet har amerikanerna glömt bort språkfrågan. I Kosovos fall borde det vara naturligt att göra provinsen tvåspråkig enligt finländsk modell. Detta strider emellertid mot idén om Kosovo som en albansk statsbildning och de konstitutionella mekanismerna innebär generellt att den albanska parlamentsmajoriteten förhållandevis lätt kan driva fram lösningar som inte tillgodoser kosovo- serbernas intressen. Visserligen har "de nationella gemenskaperna" enligt avtalstexten rätt till skydd av kultur och språk, men skrivningarna här påminner snarast om de rättigheter som tillkommer invandrargrupper i USA.

Man kan fortsätta på punkt efter punkt och måste tyvärr konstatera att det rör sig om ett illa underbyggt hafsverk som inte ens försöker lösa denna

svåra konflikt. De förändringar i texten som gjordes i slutet av februari gynnar dessutom ensidigt albanska intressen.

Avtalet har till yttermera visso inte varit föremål för diskussion, eftersom albanerna vägrade sitta vid samma förhandlingsbord som serberna. Det är uppenbart att ingen regering skulle underteckna ett sådant dokument, och det märkliga i sammanhanget är att europeiska politiker har ställt sig bakom texten. Den enda rimliga förklaringen måste vara att de inte läst den.

Genom att lösgöra ett minoritetsdominerat territorium från en suverän stat skapar omvärlden ett prejudikat som kan få mycket långtgående konsekvenser. Visserligen utgör albanerna 80-90 procent av befolkningen i Kosovo, men de uppgår till endast 17 procent av Serbiens invånare.

Vilka implikationer har detta för Makedonien

Om man utgår från de etniska kriterier som nu tillämpats i Kosovo är de albanska anspråken på Makedonien ännu mer berättigade, eftersom albanernas andel av befolkningen där är avsevärt större än i Serbien.

Framför allt strider avtalet mot de principer som legat till grund för en lösning av konflikten i Bosnien: De före detta jugoslaviska republikernas gränser får inte ifrågasättas. Strävanden att integrera serbiska och kroatiska områden i gemensamma statsbildningar har betraktats som både illegitima och ogenomförbara.

Detta tycks man ha glömt och driver nu med hjälp av bombningar fram en lösning som innebär att man i konsekvensens namn knappast kan motsätta sig en delning av Bosnien och Makedonien.

Det är sant att de serbiska förhandlarna envist hållit fast vid den kulturella autonomi som finns i den nuvarande serbiska konstitutionen. Ett argument mot Belgrad skulle i den situationen kunna ha varit att man måste ge albanerna samma rättigheter som serberna i Bosnien har fått genom Daytonavtalet. Det argumentet går inte längre att använda eftersom man brutit mot Daytonavtalets principer.

USA har i praktiken uppträtt som gerillans allierade, vilket framgick med all önskvärd tydlighet av Madeleine Albrights märkliga uttalanden efter de första samtalen i Rambouillet. Hon uppmanade kosovoalbanerna att skriva under "så att situationen åter kan bli svart och vit". Om de vägrade skulle USA inte längre "ge sitt stöd", utan strypa tillförseln av vapen.

Vad detta innebär i klartext är för det första att man formulerat ett avtal som i realiteten var oacceptabelt för serberna, samt för det andra att USA kunde ha ingripit mot gerillan om man velat.

Ledande politiker framhåller nu att man tvingas till bombningar för att rädda människoliv. Cynismen i resonemanget är chockerande. Den enda möjliga militära lösningen vore att gå in med marktrupper och avvärja både gerillan och den jugoslaviska armén.

Eftersom USA motsätter sig detta bygger taktiken på att Milosevic ger vika. Om han trots allt vägrar att skriva under, tvingas Nato till bombningar i en omfattning som kommer att leda till enorma materiella skador och civila dödsoffer i Serbien. Effekterna i Kosovo kommer däremot åtminstone inledningsvis att bli ringa. I stället lämnar man fältet fritt för ett blodbad som kommer att få våldet i Bosnien att blekna.

Det borde vara självklart för Sveriges regering att ta avstånd både från bombningarna och avtalet i Rambouillet. Det är upprörande att Europa ska dras in i en situation med oöverskådliga följder för att rädda USA:s och Natos "trovärdighet".

KJELL MAGNUSSON

DN DEBATT 26/3 1999

Ingen regering skulle underteckna ett sådant dokument som omvärlden försökte få Jugoslavien att acceptera i Rambouillet. Det skriver Kjell Magnusson, forskare vid Centrum för multietnisk forskning i Uppsala. Bilden: Natobomber exploderar vid ett kraftverk i Belgrad under en av de första attackerna.